

ЧАСКЫ ТАРЫЛГАГА ШЫК БАЗЫРЫШКЫШЫ ЭГЕЛЭЭН

КӨК-ЧЫРАА. «Удуг-Хая» совхозтун шөлдеринде часкы хову ажылы эгелээн. Көк-Чыраа участкадун эргелекчи эш Сагояковтун дымчатканын өзүгүр алырга, Алды-Шынарда № 2 бригаданын механизаторлары апрельдеги 3-4 хуннеринде хову турлаанга бурун дериттинген көжүп четкен турган. Шык базырыш иштирээрин апрель 5-те эгелээн. Баштайгы хун 7 трактор агрегаттары 200 ажыг гектарнык шыгын ба-зырган.

Часкы хову ажылына белеткек талазы-биле ол участка чамдык четпестери база айтыр херек. Чижээ, бо чылын ол участкатун тарылгазынын шөлү 4200 гектар болур, а эрткен чылын болгаш күзүн андарып белеткэн шөл чүгө 2200 гектар. Кожулда машиналарынк септелгези доозулган болза-даа, 3 трактор ам-даа септелгезе хөвээр. Ол шыкаш тарай культураларынк чамдык үрезини база эки арыглаттынмаан.

БЕЛЕТКЕЛ БОЛГАШ ХҮЛЭЭЛГЕЛЕР

Чөөн-Хемчикте «Искра» көдө ажыл-агый артелинин баштаар чери, партия организациязы колхозчу механизаторларынк тусай чөвүдөл хуралын өрттирген. Азаа 60 ажыг механизаторлар олурушкан. Ол хурага техника септелгезини түнөлдө болгаш чеди чылдын үшкү чылында механизаторларынк септелгезини дугайында айтырыгы чугаалашкан.

Бо айыргы талазы-биле агроном эш Зыгостаевини илеткелден ап өөргө, техникалык септелгези доозулган. Механизаторлар 16 трактор, 12 селканы, 74 илпирин болгаш 3 дуцильинти, 12 аялыны, көжөр 6 херексели база 2 ар дисаны, картофель олутур машинасы, оон ынай 2 автомашинасы бурун септээр. Чамдык четге септелгезини чөвүдөл септелгезин дүн-хүн чо доозарын механизаторлар шиптирлөөн.

Сибиринк көдө ажыл-агый мурнакчыларынк чөвүдөл хуралында болгаш СЭКП Тыва обомунун чоқта чаа эрткен пленумунун түнөлдөрдө дугайында колхоз даргазы эш Доктуу механизаторларга таныштырган. Олар 60 талазы-биле

Н. ХАЯН-ООЛ.

Баш бурунгаар сагыш салбаанында

«Сүт-Хал» совхозтун Кара-Чыраа салбыры бо чылын 400 гектар кызыл-тасты, 300 гектар сууданы, 100 гектар арбайын болгаш 100 гектар чинге-тарайын тарымы планым, тарай культураларынк үрезинерин четпери-биле урга болгаш арыглат алган. Ам үрезин хо-раннашынын чоруп турар. Тракторларынк, көдө ажыл-агый машиналарынк септелгези барык доозулган.

Инды-даа болза, тарылга белеткелде четпестер ам-даа бар. Моон вод чылдагы часка белеткелче баш бурунгаар сагыш салбаанында 130 гектар кукуруза шөлүнө 1905 тонна елек төгер планым, марттык сөөлү үезинде чедир чүгө 915 тонна елек төгүшкөн. Кукуруза үрезини ам-даа четпес. Сохохта 40 тонна картофель, 3 гектарга олутур яны-буру нога үрезини чок. Оон учураанда эрткен айнын сөөдүгү үезинде чедир рассалдар өстүрүп үндүрери чоруттунмайн турган. 380 гектарга тарымы чачык чылда үнер септинен 38 тонна, 20 гектар черге хөй чылда үнер септинен 2 тонна үрезинерин четпес.

Сутгарыга буталарынк септелгези чоруйвир турар. Ажыл аты-тарай арга, азыралга чөгүр үезинде кирбөөн. Бижээни-Ден, Сергеев. Ден деп черлерде хову тургалары бар-даа болза, оларынк септелгези

Куш-ажылчы угбашкылар

«Бизил тараачын» колхозтун хоочун хаан ажаакчыны Евдокия Александровна Федуланын кыстары Надя биле Гаяла азыраачын куш-ажылчы угун салган, төрөөн колхозунун мал ажылында аяккап, колхоз бүүрүлгезини мурнакчылары деп хундулду атты чаалап алганын. Надя Федулва эрткен чылын азырал инек бүүрүндөн-не 2500 кг сүттү сагган. Ол анык кыс чеди чылдын үшкү чылында электрлик салда-биле 33 инектерин саап, куш-ажылчык бүүрүчүлүн бедилди, бир азырал инектен-не 2600 кг сүттү саарын хүлээнген. Амгы үеде Надянын инектери кидин түдүк бээлалп эгелээн.

Куш-ажылга кежээ, кызымак болур талазы-биле Гаяла мурнакчы саачын дунданында дудак чок болуп, эрткен чылын колхозунга хөй-хөй хаан ооддары өстүрүп берген. Ам Гаяла боюнук мурнууда мындык куш-ажылчы хүлээнгени салган: кол төрүрү хаан бүүрүндөн-не 15 хаан ооддарын меңди алдыр. Хүлээнге белен өвөс. Инды-даа болза, хаан ажалдадыкта мергежилди Гаялын дидим саналын хаан фермазынк ажал-ишчилери азын-биле күтүшпөр.

Чурута: Куш-ажылга инак угбашкылар Гаяла, Надеждынк ажал хүвүнүн соонда бажындагы хөвөөш олтурары. Сөзү болгаш фотосу А. Бегинни.

БҮГҮ ЧҮРТТАРЫНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫҢ

СОВЕТ ЗВИЛЕЛИНИҢ КОМУНИСТИК ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЫ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1925 ЧЫЛДА ТҮЗӨЛӨНГӨН
1961 Ч.
АПРЕЛЬ
6
ЧЕТВЕРГ
№ 82 (4872).
Өртөз 2 көп.

АФГАНИСТАННЫҢ ПРЕМЬЕР-МИНИСТРИ МУХАММЕД ДАУДУҢ МОСКВАДА КЕЛГЕНИ

Афганистаннын премьер-министри дээрги Мындагалар Сарлар Мухаммед Дауд кадайы-биле кады, планнаашкын министрлик орадакчызы Абдул Хай Азизтин үдөлгези-биле СССР-нин Министрлер Чөвүдөлгөни Даргазы Н. С. Хрушевтин хууза алычмы болуп апрель 4-те Москвада чедип келген.

СССР-нин Министрлер Чөвүдөлгөни Даргазы Н. С. Хрушев кадайы-биле, СССР-нин Министрлер Чөвүдөлгөни Даргазынын Бирги орадакчызы А. Н. Косыгин, СССР-нин Дюди Советинин Националдар Советинин Даштыкы херектер талазы-биле Комиссиязынын Даргазы Н. А. Мухитдинов, СССР-нин Даштыкы херектер министрлигин А. А. Громико кадайы-биле, СССР-нин Министрлер Чөвүдөлгөни курене комитеттеринин даргалары Г. А. Жуков, С. А. Скачков, А. Н. Шелепин болгаш албанчы өскө-даа кижилери Мындагалар Сарлар Мухаммед Даудту болгаш оон кадайын Афганистаннын база Совет Звелелинин курене туктары-биле шимеп каан Внуково аэродромунга барып уткааннар.

Н. С. Хрушев болгаш Мухаммед Дауд аэродромга чүректин ханызында өң-найрадынк өзү-биле байыр чедиршип, чүве чугаалааннар. Мухаммед Даудту кадайы-биле ийилдиргени оларга тускайлаан бажычын Н. С. Хрушев кадайы-биле үдөп кааннар.

Афганистаннын СССР-де элчини Абдул Хаким Шахалин премьер-министри Венага барып уткууп ал чораш, ол-ла самолёт-биле Москвада бажы чалган. (СЭТА).

Хуусаан эрте

КОХТЛАЯРВЕ. (СЭТА). «Эстон-сланец» трестин шахтерлары сланецти казырынк квартал планын март 29-та хуусаазындан эрте күтүскен. Чыл эгезинден тура олар пландан ажыр 60 шезлонг мындыг оттулар чүдүдү каскан. СЭКП-нин съездинин ажиттынар хүнүнге чедир пландан дашкаар 100 муң тоннадан эвөөш өвөс оттулар чүдүдү бо деп эстон дагжылар хүлээнге.

Чеди чылдың кижилери Бикаева угбашкылар

АЗЕРБАЙДЖАН ССР. Бажунук подшипини заводунук коммунист күш-ажыл бригаданын шалыпчысы Магруды Бикаеванын станогу дына дүргөн ажылдап турар. Ол, мылп туур кезеттерин хоюлдарынк талазы-биле эн-не бедик амыл кылышынын берип, чеди чылдын эгезинден бээр дээр даугар чылдың нормазын нууседирин дооскан.

Магрудун чедимшини — хоюлдар амыл-херектин арга-мергежилдин тергенин шингээдип алганынын түнөлдү-дир. Ол—чагыс-даа халас шингээштин чоңою тода амылдап турар. Ону Магруд күш-ажылды билдинип организастаанынын ачызында чедип ал турар. Бикаева болза мылгырынга негеттинип турар кезеттер четчир бе дээрин өй-шандаа хынал, деринги болгаш инструментини ончалар көргөш, чүгле ынчаарда амылдап кирпиргенге чаңчыкан. Чамдын хошушкан амылдарын шинчилеп көргөш, ийи станогтарга ажылдарынчы он шилчээ.

Магруд 4 уругларынк мези турзамак, бажың талазы-биле сагыш салырынга шаг-үе азаа четчир болгаш хоюлдар мергежилди шингээдип алырынга аныктарын өвөдиринге хостуг шактарыны ажыл соонда баа тып ал турар. Оң хөй-хөй өвөрничилери шыларангай бүүрүлгезин болган. Магрудун кезеги оон хөвөөн думалары Марым биле Гюльджидин амылдап турар. Олар угбазындан өвөрлөп алышса, кезеттерин амылдап мылгышчынынга дүргөн болгаш тода болур чоруйка барып угбазынын ышкаш ындыг көргүзүлгени чедип алганар. Олар бааза-ла коммунист күш-ажылдык шалыпчылары. «Бикаева угбашкыларынк алың холдары кыздыгы-даа нарын онаалганы нууседип шыдаар» деп заводта чугаалааннар.

Бүгү коллентив-биле кады Бикаева угбашкылар СЭКП-нин ам болур XXII съездинге алдар болдурган күш-ажылчы электеде амылдап турар. Олар хүн нелген тудум-на күш-ажылдын бүүрүчүлүн бедидип, бүүрүлгө онаалгаларын бажы ийи катан амыр үргүлүү нууседип турар. Чурукта: (он талзындан солгай талзынчы) Магруд, Марым, Гюльджидин Бикаевалар.

БИСТИҢ ЧҮРТУВУС 1961 ЧЫЛДЫҢ МАРТТА

Марттык частың баштайгы айы кылдыр санап турар болза-даа чурттуң ортаа куржаанга беизин ми-чан шуугуаннар бо-ла динкирей бер-теш турар. Ынчаарга бо чыгыс час онза болуп, дораан-на часкы чыгыс тынып келген. Москва чогуна часкы баштайгы динкирейшканы беизин бо айнын 27-де болган.

1961 чылдын март ай болза партиянын Топ Комитетинин январь пленумунун соонда чуртга болууда берген улуг болушкунар-биле, көдүрүлүүшкүнүн байдалы-биле ба-за кайгамчыктыг болган. Чуртуң зоналарынк азын-биле кезе айы мурнакчыларынын Уралга, Сибирге, Кур чер крайы-га, Казакстанга Никита Сергеевич Хрушевтин чөвүдөлгези-биле болуп эрткен чөвүдөл хуралдарын камыктын мурунда эрткен айнын улуг болушкунары кылдыр дем-делгери эргежөө чүгүл. Январын 11-де Кремль ордунга СЭКП ТК-нын пленумунга эгелээн чугула чугаалажышкынарын оларга уламчылаан.

Бистин Төрөөн чуртувусна мергежилди кижилеринк чезе барын, тараанын, эъттин, саржанын, но-гааларын, химистеринк албашкы-ны, черинк берип турары бүгү-ле чүдүлгенин албашкыны тургузары-га бисте кайы хире улуг аргалар барын зоналар азын-биле ол чөвү-лөл хуралда болган январь биле февральда болуп эрткенден өскө-даа хуралдар улуг күштүгү-биле көргүскөн. Кайгамчыктыг кижилерин дугайында Н. С. Хрушевтин четени-биле «айтычылар» деп алааны — мурнакчылар ол аргалар-нын ажылаар талазы-биле үлегерин көргүскүдөп турар. Свердловскиге болган чөвүдөл хуралга Никита Сер-геевичтин чугаалааны: «Боттары-нын ажылына чедимшилерини канчаар чедип ал турар дугайында оларынк чугааларын улуг өөрүшкү-чү-биле болгаш улуг сеткил ханышы-нын-биле дыналыш. Олар чөпчө-сүрүк кирип, ындыг кижилер-биле Урал даан-даа андара тыртытын болур-дур дээринге бүүрүлдү улам улуу-биле бажылаалы.

Чүгө Кур чер крайы беизин Аме-риканкы Каттышкан Штаттарында чыл бүүрүндө өстүрүп турары хире ийча кызыл-тастын үштүп бир кезили чыл бүүрүндө ам бүүрүп турар. Ынчаарга ол—чүвенин чү-гө эгези-дир. Партиянын айтыш-кынын өзүгүр кур черин шингээ-дип алырынк ийги чалычмы ам ында шилчээ, ол чүл дээрге чер ажылдын культуралын көдүрери болгаш мал ажылдын продукция-нын бүүдөрүн шиптирели-биле көвүдери-дир.

Целиноградка чүве чугаалап тур-ган, даразында саналганы эш Хру-шев көргүскөн. Чонун кижиле бү-рүндө оонаштыр өйт бүүдөр та-лазында АКШ-тың чедер төлөөдө көң эътти чылда 21 миллион тонна-нын азы чуртка ортумак-биле чүс гектар тарылга черинге оонаштыр 75 центнерин болгаш өскө-даа ажылдадык черлерин ол-ла хире шөлүнге оонаштыр 16 центнерин бүүдөр учурау болс. Индыг негел-де турда чачык Кур чер крайы бе-изин чылда барык 2 миллион тонна эътти бээр учурау. Ынчаарда ол край чүгө барааның эътти бо чы-лын Украинанын саарганында хөй-нү куругерге берип шыдаар, ынчаар-га Украина бодунук хаан эydi-биле алдарык турган болгай.

Индыг сорулганы кур-чержилер чедип ал шыдаар дээрин Н. С. Хрушевтин көргүскөн саналгалары чаалаш чөгү-биле көргүзүп турар. Ону шиптирээринге чөгүрү үе болгаш хөй күш үнер болбай-нааш харын. Мыччала-даа кижиле чурттап көрбөөн черлерге миллион-миллион гектар кур черлерин андарып алган болгаш чуртта эн-не чик өртөктин тараанын берип турар кижилер ха-рын-на боттарынын күжү-биле ма-галым туралар.

ТК-нын январь пленумунун соон-да ындыг үр үе эртшен. Чуртка көдө ажыл-агый бүүдүрүлгезин шиптирели-биле көдүр дугайында партиянын шиптирелин нууседирин дөш бүгү чон хөлдөп киришкен.

Кур чер крайында тараанын бол-ган эъттин кайгамчык улуг фабри-каларын—130 чаа совхозтарын тургузарычче шаг-ла-ла киришкен. Он-он пөздөлөр хүн-хүнү-биле «поган кудумчулар» көдө ажыл-агыйынк чаа техниказын, чымы-оптээр чуртталга бажынарын мынаар сөөртүп турар, а ындыг ба-жынарын край чылдын уагына чедир 200 муң дөрдөлчүн метрин алдыр. Чуртуң бүгү-ле экономикалык районларында миллион-миллион амылчынар камнап алган матери-аллардан пландан дашкаар көдө ажыл-агый машиналарын бүүдүрүп үндүрүп турар.

Ынчаарга ажылчын агындын бол-гаш бистин совет интеллигенциянын көдө ажыл-агыйга дуулажычыны ону чүгө техника-биле чепсегез-ринде өвөс болгай. Муң-муң анык ажылчылар, техниктер, инженер-лер, агрономдар комсомолдун пу-тевакы биле колхозтарга болгаш совхозтарга, ылангыч чөөн чүкчө, Кур чер крайынык доктамак ажыл-даар дөш эки турамы-биле чоруту-луп турар.

Бүгү-ле колхозтарда болгаш сов-хозтарда—бригада бүүрүндө, сов-

ТӨРҮҮР 100 ХОЙДАН-НА 377 ХУРАГАН

КАХОВНА. (ХЕРСОН ОБЛАСТЫ). (СЭТА). СЭКП-нин XXI съездини ат-тыг колхозтун хойжуу Николай Васильевич Таран төрүүр 100 хойга оонаштыр 377 хураганын алган болгаш өстүрүп доруктурган. Чуртта су-рагыл створополочу хойжу Иван Малашенконың хойну хөй уаа өл-дөшүмүнүн алыр талазы-биле арга-дуржулганы ажыгалышса, Кахо-ваның хойжуу календарыг ийи чылда хойнук үш уаа өлдөшүмүнүн чоруткан.

Аксей уксааның хойлары тус черинк байдалдарыга ычча хире хөй чаш төлдү мажан-даа бербейн келген. Хөй бүүрүндөн ортумак-биле алыр дүң кыргыздаы 6,9 килограмм болган.

— Ынчалзаюн ол дээрге, эн-не ындыны кызыгаары эвөс-тир — деп чаартычы медегеп турар. Бир эвөс малдын өзүлдеинге бүү-ле эрге-мон чугула таарымчалыг байдалдары тургузар болза, оон хөй чаш төлдү болгаш дүктү ап болур, ынчангаш бис бо чылын ындыг таарымчалыг байдалдары тургускан бис. Ол чорук СЭКП-нин XXII съездинге алдар мылдар эн-не чылда хүлээлгени алыр арганы меңээ берген. Даразында ийи хүлдарнын дургузунда 100 төрүүр хойга оонаштыр 400-тен эвөөш эвөс хуралары алыр мен.

Чаа алган хүлээлгеринге кириштир Н. В. Таран 100 хойга оонаш-тыр ортумак-биле 109 хураганын ам беизин алган.

Частың хуну чайнап келген!

МОСКВА. (СЭТА). Өйү келген, хүнөөрөктинг час чуртувусту шы-ва алган. Ол бо чылын Колеснев дыка-ла эрте дүшкөн. Ол черде шынаа, шөлдер шаг-ла-ла ногаара берген, чүүл-бүүр мыштарынк баш-тайгы бүүрери бакмыгалар кел-ген. Ынчаарга тарай культуралар-нын чаштырышынын кидин-түлүк. Брест областың дыка хөй ажыл-агыйларында картофель эрте бижар сорттарынк олутушкуну эгелээн.

Ол ышкаш, төп кара хөрүнүг девискерде хөвү ажылдары эртен чылдазында дыка эрте эгелээн. Ол черинк девискерлеринде тарал-галар курун чарлараларынк кемш-чидилгелер-биле деткерип, андарган черлерин илпиреп турар.

Курск областың дыка хөй колхоз-тары болгаш совхозтары ситенер тарылгазычче киришкен.

Россиянын төп черлеринге бо чылдын чазы агаар-булго календи-арын беизин мурал дүшкөн. Ынчалза-даа темеринк доштары эрди хүн-неп-даа алаа, бо чылдын чазы алаан уамдыккан. Бо чылын кай-гамчыктыг эрте дыналаган динки-роошкынирге болгаш хүнүнү чыгыг черлеринге уау эртин бар чө-рүтүр кыш арынарын шөвүп турар сырлынын кадылп, кодан майы-кашкынын харын-даа чадыргы-лаан. Ынчаарга-даа шаг-үе азаа аштырбаан. Частың чыгыг хүнүнү херели улам чидиг чайнап келген! Бо чылдын чазы болганын, Уралды эрттир чылыткаш, ам Оренбургтун хову шөлдеринге сөөктү чылытын, харын эргиншилан, чаштымыз ки-ришкен. Частың чыгыг херелери барын Казакстаннын ортулаштар-нын мурундагы чылдарын чартык ай бүүрүгүр хардан хостаан. Ол ышкаш Кур чер крайында хову ажылдары эгелээн.

Байкал аар-ийде. Иркутск обла-ста часкы хун долдур хереленин-шаан, бөдунүк хоочун делгем оруу-биле сонгу чүгө улам-на ышалап бар чөрүүр.

Камчатканың балыкчыларынга байыр чедирген

1961 чылдын бирги кварталында балык тудар болгаш балык про-дуктуларын бүүдөр талазы-биле палын хуусаа бетинде күтөскени-биле холбаштыр Камчатка областың балыктар фолдунук далайчыларына, балык үлөтүр бүүдүрлөгөрүнүн эр, хөрөөжөн ажылчыларынга, инже-нерлеринге, техниктеринге болгаш алаан-хаакчыларынга, балычы кол-хозчуларынга СЭКП Топ Комитети болгаш СССР-нин Министрлер Чөвү-дөлгөни чүректин ханызында байыр чедирген.

СЭКП Топ Комитетинге, СССР-нин Министрлер Чөвүдөлгөни, эш Н. С. Хрушевча чоруткан чагазында Камчатка областың улуттучуларынын дымчаттып турары болза, чартык ортулукут балыкчылары бирги квар-талдык планын март 15-те күтөскөн, эрткен чылдын ол-ла үези-биле дини дээрге, 76 муң центнер хөй балыкты азы 27 хуу ажымы туткан. Ийи чартык айларынк дургузунда Камчатканың балыкчылары Төрөө чурттуң ажымы чонгарык 28 муң 600 тонна азы-бүрү балыктарын болгаш 4 миллион ажык консерваларын чорудуп берген.

Чеди чылдын үшкү чылында 3 миллион центнер балыкты, оң иш-тинде чыл планындан ажыр 200 муң центнерин, 57 миллион алаак кон-серваны чуртка бээр бис деп Камчатканың балыкчылары медегеп турар. (СЭТА).

анлык эмирлеринк дугайында үстү-нде чугаалаан бис. Ажылчын агын-нын кайы хире кайгамчыктыг сал-ган чурт өстүрүп каан дээрин чайнапталга-биле көргүзүп турар болушкун марттың эгезинде болган.

Мында анык туугуларынк Кремльге болган чөвүдөл хуралы-нын дугайында чугаа чоруп турар.

Металлистеринк соонда—туугу-лар—бистин ажылчын агынның эн-не улуг отрады. Оон ындыг болу-ру билиштир, чүгө дээрге бисте ту-дугуну кемчөө чыл-чылмы-биле улам көвүдөп турар. Эн-не улуг геобурья ноюлдарынк бөвөринге саватты-рып турган Алды Новгородка рево-люция мурунда чуртталга фондузу миллион дөрбөлчүн метр турган. А бо чылын 96 миллион дөрбөлчүн метр—Алдын Новгород ишкаш 96 ындыг хоорайларын бистин күрүн-е тудар.

Ынчаарга чуртталга тууду—бис-тин тууду турар чүдүлгезининк чүгө чамдын. Муң-муң чаа за-водтар, фабрикалар, электростанци-лар, шахталар, демир болгаш чага-лыг оруктарын чаа-чаа шугулары болгаш өскө-даа хөй-хөй чүдүл-дүтүрүп турар. Туугулар хүн бүүрүндө 78 миллион чаа рублдин туугута чарыгал туралар!

Чуртта 5 миллион ажыг туугу-лар бар, оларынк алаан хөй кезин—анжыктар, комсомолчулар. Анык кижилер, коммунисттик интеллиге чурттаар алаар кижилер, харын ко-лауунда, коммунизмдин материалдык базасын тургузуп турар деп чу-гаапп болур. Мартын ийги чар-гында чуртуң туугуларыга анжы-ктарын муң-муң хуралдары болу-уда, ынчангаш Кремльге болган чөвүдөл хуралдын киржикчилери боттарынк Москвага чоралын, дүрген, камналгалар, шеверин бо-лгаш чараш тудар деп партиянын Топ Комитетинин чачымы ол хуралдар-га чугаалаалар бергенер. Бо ча-гыгын чер болганда эн-не ийи-биле хулаеп көрүп турар.

Частың баштайгы айында, чаң-чыл өзүгүр делегей хөрөөжөнери-нин хүнү март 8-те—совет улус боттарынын мадырыг уругтары ал-лап-йөрөп турган. Совет хөрөөжөн кижиле хире эе бергенин, ком-мунизм тургузууга оон кайы хире улуг ролдул болуп турарын кижиле бүүрүү база катан магалар көргөн. Бисте хөрөөжөн бүгү инженер-леринк берик үштүп бир кезин, ам-чилеринк болгаш эге база ортумак шкөөлүр бажыларынк дуртук хулаеп хиреп болуп турарын бо ду-гаайында чугаалаалар-ла четчир. Ын-чаарга революция мурундагы Рос-сияга хөвөөлөдүп ажылга турган хөрөөжөнөрүн 90 хууу бажындар И. АРТЕМОВ, СЭТА-нын тайыкчылары.

Фермада

Репортаж

Ногаан шивилердин болгач чедур кара дымтардыг Нарын хемин уулуун ол-бо тазаланган сүвү баштыг жогаар даглар хуруолап турар. Ол солун чубумалды көрүп чарааш, колхоз төвү Хөндөй-Аксис суурдан элден ырак черде «Коммунизмге өркү» колхозтун фермазына челе бээр.

Ол ырак фермада амырлар болгаш ажил-иш, Эрзинин өскө бугу колхозтарынын сут-баран фермаларындагы ишканалар, төгүл болгаш хаймыгшыкыннын чоруп турар. Бир-де хун колхоз баштаар черини даргазы Михаил Белчевич Шойжу-биле кады ол фермага чараан бис. Сууржууштын ортузунда, даштыдан көргөлдө кызыл булу-дур деп белгиле бээр бажык чангыта машинасык достай берди. Кирип көрүшкөндө манда сааччылар, кадарчылар болгаш фермадын өскө-даа ажилдагы чырамын солун чубумалды дымнан олтурар. «Шыла» паразитынан Сибирини көлдө ажилдагы мурнакчыларын Чувелдеринын киржикчилерини Кийгырын фермадын учетчи, агитатор эш Сенин кырында номнар делегач стола немчүп олур. Кызыл булуунун ишти чымыг, чырык, арыг-шевер. Язы-буру чаа номнардан аныкта, ейнаар шыдыра, допчулуур, патефон-да бар. «Родина» деп радиоприемник-даа турар. Оон уну чүгө кызыл булуна эвес, ферма де-вискээрине дымналып турар. Чеди чымын улут пазнарыннын дугайын чугалап тураар плакаттар, лозуннар кызыл булуунун даяларынын калсап турар.

Солун немчулгазы доозулган соонда колхоз даргазы эш Шойжу сааччыларга область Советинин бирги организацият сессиязынын болгаш СЭКП Тыва обкомунун VI пленумунун дугайында кыска бесааны кылган.

— Чеди чымын бо үшкү чылды бистин областын ажилчы чоннарынга, оон иштинде варычылар бистерге база төгүлүт бөлүшкүнарыннын чымы. Тыванын национал-хосталгыг революциязынын 40 чыл оюн делегачээр бис. Оон инай, инын айда бистин колхозтун тугустунганмызан бээр он хар харлаанын база болур — деп, Михаил Белчевич чугалазын эгелеш, узамчылаан:—1961 чылда бистин район күүруге 3900 центнер сутту сазлар. Оон иштинде бистин колхоз 870 центнер планынч орунуга 920 центнер сутту Төвүн чүгө бээр хузуагелг бис. Суттун нинти чымылаан 1320 центнерге чедери көрдүнгөн. Силерин ферма коллекциянын бугу ажалынын кол программасы бо-дур» — деп, Михаил Белчевич чугалазын доозган. Сааччылар оон боттарында сонугураан элден каш айтырылганын салган.

Беседа төгөн соонда фермадын мал кажаларын, инеттерин болгаш бызаларын ажалдаа, чөмгөрлөгөн байланын көрүп, сааччыларын амырлар-чуртталгазына тавышыан бис.

— Сөөлү чеди хонду дургузунда сут саалдааны эсерилге чүд» — деп, инек кылазында чөмгөрлөгө турган инектерин көрүп турган, колхоз даргазы уетчик эш Сениндин айтырды.

— Эрткен чеди хондуктуулан сут саалдаан 150 литр немешкен. Чөмгөрлө нормазы кудулаван. Сиген, силестан аныкта шыкында база берип тур бис.

— Кажаларын кырышарын кажан доозар дымтар? Инектерин эзержилегенин талааны-биле канды ажил чөртүтүнү тур?

— Чуртталга бажынарын кырышар шивилерини экерленг бис. Ону кылыр тудужулар ба-за келген. Ам ажилдан эгелеш. Ол ажил доостууга кажаларже кирер бис. Бугаларымыска немелде чөм берип тур бис. Баштай төрөөн 7 инектерин эзержилеге кирген. Оон үздүн тускай дептерде бижидивис—деп, уетчик, кажа даштында сигенип турган бугаларын көрүп турууга, чугалады.

Фермадын мурнакчы сааччызы Быраат Чоюу биле беселажы бердивис:—Бо чымын октябрь 17-де болур партиянын XXII съездинге алдар болдурган чарышка кирешкен, белтекен бот-хузуагелерини ал, бот-боттарымысты кыйгырышкан бис, бир сааччыга 12 инек быжыглаттынган. Оларнын бирээзинден-не ортума-биле 1200 кг сут саз нинти хузуагелени алган бис. 1300 кг сутту сазын хузуагелен, чарышка Д. Долчууну кыйгырган мен — деп, ол чугалады. Ч. Быраат 1960 чылда бир инекке онаштыр 1217 кг сутту сазган. Оон чарыштыг эжи Долчун база инек бугузуулар 1300 кг сутту сазын хузуагеленг. К. Менге, Ш. Бем-

бугулар тус-тус инек бугузуулар 1200—1275 кг сутту саз алыр дөш чарыш туралар.

Фермада төртүтүнгөн 15 бызалар шупту менди. Оларын чарыштырын эмиер дога-биле өстүрүп тураар. Саар инектер шупту хайдак.

— Чоокку үелө бо фермага кандыг чүдлөр немей кыдынарыл? — деп, Михаил Белчевичтен айтырдым.

— Бодуун механизация кылдынган турар. Электржикилер болгаш радиожаулар айтырынын база өрөнип көөр. Бо чымын хабр быжыгар чери тургузар. Чуртталга бажынарын бо чымын класдалалар, кырышарлар. Кызыл булуна херекселерини ам-даа немей сазын бээр бис. Саар инектерин сазын көвүдөдүр. Четчи сазынч чөм-суурну тургузар... — деп, дарга харылаан.

— Праккы Нарыннын Ак-Бөгөгү сут-баран фермазында ажил-иш, амырлар, чуртталга солун болгаш төгүл.

Чурукта: фермадын кызыл булуунула агитатор эш Сениндин солун немчулгазы кылып орам.

О. МАНДАРЫЙ,
Фото авторнуу.

Эрзин район.
«Коммунизмге өркү» колхоз.

Бирги классчыларнын башкызы

Сут-Хөлдүн Кара-Чырада 7 чыл школазынын башкызы Ондар Доору-олович Чаа-оол мергезжидиг башкыларын бирээни. Ол ам 6 чыл башкылаан. Оон ам башкылап турар класкы бо школада дээр класстарын бирээни.

Бо өөредилге чымында ол 1 «а» класска 21 уругларын хузуап алган. Баштай-ла парта артында олурган бичи уругларын ажалы чанын, амырларын билди алары, бажык билдирлерини шигөөдөш алырында оларын чачыктырары болгаш кижизидери мынды-ла белден эвес. Мынчангаш өөредилгенин бирги хунунден эгелеш-ле класска организацият ажилдарын ол чорудуп, анза бажык коллективти тургузуп алган. Өөреникчилерин сагып чорурчурумунун дугайында дурмуну оларга таштырары, оон өөреникчи буртузуну хажык чокка күүседирин чеди алган.

Класкы өөредилге кижизидилгелиг ажилдарын планыны чартык чыл, улдулар болгаш айлар база недедээр айы-биле тургустунган болгаш плайда айлтынган чүдлөр чүдүстийин турар. Ондар Доору-олович класска кижизидилге ажилдарын чымын чыгаалды, өөреникчилерин байланын өрөнип көрүп, ада-нелер-биле сүмележи, оларнын саналын өзүгаар чугула болгаш чүдүстийин болур чүдлөрдүн айтып, өөреникчилерге болгаш ада-нелерге база атикче даяны, оларнын дуазы-биле ону күүседип турар.

Кичээлдерге бажык эки белеткенип, анза көргүзүп материалдарын үргүзүп ажилдап, чүгө белен чүдүлөрүн ажилдаары-биле кызыгаарлаткымай, болу язы-буру чурктарын, шыгылдарын, таблицаларын болгаш өскө-даа материалдарын белеткен алгаш, солун болгаш утк-шынарлыг эрттирп турар. Оон инай, ада-нелер-биле ажил-

дык язы-буру аргаларын ажилдап, класска ада-нелер хурамы, төрөлдөр-биле тус-тузууда сүмележи, өөреникчилерин өг-бүлөсиге баары, ада-нелерини школага чалаары болгаш оон-даа өскө чөмгөргөлини алган. Бо өөредилге чымын үш улдуларында класстын ада-нелер хурамын бары-ла ай санызда эрттирп, олар-биле беселелерин үргүзүчү чорудуп келген.

Өөредилге чымын эгелеште чамдык Мария Боржак, Хомушук Дөгүс-оол шыкты өөреникчилер бажына онаалгаларын күүстөйин баар, а чамдыктары кичээлге ном, кыдыраакы, азы демір үжү, булуно чок келир таварылгалар тургулаан.

Мындыг таварылгаларда бажык мындыг өөреникчилерин ада-нелер-биле бажык харылаанын тургускаш, хосту үеде өөреникчилеринин бажынарынга барып, ада-нелер-биле беселелерин чорудуп, өөреникчилерин болгаш ада-нелерин амырларын сонугурап турар. Ийги улдуларда оон казымын өөредилгенин шынары 90 хуу болган, үшкү улдуларда байдал узам экижил, багай демелетилер чок болуп, өөреникчилердин хей кезин эки болгаш кончут эки өрөнгөн.

Аныак бажык хей-нинти ажилдарында база илепкейилг киржи, парторганизациязын даалгазы-биле «Сут-Хөл» совхозтун Кара-Чыраа салбырында сут-баран фермазында агитаторлап турар. Суурда бот-тыныгыр уран чүүл бөлүмүнүн илепкейилг киржикчи, баян-биле ейнаарында мергезжидиг.

Ондар Доору-олович Чаа-оол башкылаар ажилга чаа-чаа аргадуржулаарын тыг турган, бирги классчыларын 4—5 демелетилг ийи класкы шилчидер дээринте бүзүрөп болур.

Н. ЧЫРТАКПАН.

Чөөн-Хемчинте ноддо ажилдагынын дуржулга станциязынын мурнакчы хойнуларыннын бирээни Нуулар Кошнар-оол бодуну өг-бүлөсиге кады чеди чымын ийги чымында чус хойдан-на 120 хураганын алыр деп хузуагелеш, херек кырында 149-тү, хой бургузунден—2,2 кг дунту алган. Хойну өг-бүлө СЭКП-нин XXII съездинге чөмшикчилерини ужурамыр дээр 100 хойдан-на

150 хураганын, бир хойдан—2,3 кг дунту алыр деп социалист хузуагелени алган. 1961 чылдын марта чедир төрөөн 250 хойларчы хураганын менди.

Бо хойну өг-бүлөсиге ажил-хөргөни дугайында эш М. Севенин чүүлү апрель 4-те № 80 (4870) «Шыла» парлаттынган. Чурукта: К. Кошнар-оол.

Фото С. Телгер-солдуу.

Дыштанылга хуннеринде

Школазыларнын чаксы дыштанылганын үеинде Чаа-Хөл районуну школазынын уран чүүл болгаш техниктиг кызыл уруг чүүл тазаны-биле көрүдөшкү болуп өрткен. Көрүдөшкү калбамасын эрткенни жери онзапал демделген. Бот-тыныгыр уран чүүл маргылаанын 248 өөреникчилер киршичкен.

Чаа-Хөл ортумак школазын өөреникчилери А. Стрежков, А. Арандол болгаш В. Ковалев оларнын Тренбютц «Любовь Яровая» деп шининден көргүскен үнүдү оон солун болган. Ол шыкты школазын өөреникчилери Крупина биле Горбунованын танчылары эки түнөлдө алган. Ак-Турууда уруглар бажынында келген уругларын көргүскен номерлары эки шынарлыг болгулаан.

Районуну школазынын чаксы дыштанылга үеинде чакты болган уран чүүл маргылаанынга бирги чери Чаа-Хөл ортумак школа, ийги чери — Турууну уруглар бажыны, үш-чүтүн—Булу-Терек чеди чыл школазын өөлдөдү.

Школазы тус-тус өөлдөдү. Өөреникчилерин хол-биле кылган техниктиг уран чүүлдер өрткен чылды-биле денээрге дык экижынын жери демделген. Бо көрүдөшкү өөреникчилер бажык иштинде өг-хөргөскөдөргө эгелеш, өөредилге херекселдерге база өскө-даа язы-буру модель чүүлдерини кылып белеткөөр. Кызыл уран чүүлүн көрүдөшкө бирги чери Чаа-Хөл ортумак школа, ийги чери — Ак-Турут сөс чыл, үшкүтүн — Булу-Терек чеди чыл школазын өөлдөдү.

Бо бугу школазынын өөреникчилеринде өзүп оран аныак мергезжилгидиг дүргө салырап турарына көрүлө чамынаанча-биле көргүскөн. Ийги болгашкы школада уран чүүл бөлүмүни ам-даа чогур негелдешкен чедир ажилдагынын турарин демделгө чогур. Илагына Урбун чеди чыл школазынын өөреникчилеринде бо тазаны-биле онза кошмак белеткелдин көрүдөшкү.

А. ЧЫЛБАН-ООЛ.

САНИТАР МУЗЕЙИНДЕ

Областын санитар-чырымшык бажынында көрүчүлөрдүн келири соолгу үеде узам-на көвүдөн. Бо чымын апрель 2-де (воскресенье), чүгө чакгыс хун бесин, музейде делегелген 772 кижи көргөн. Тыванын курорт байлыктарын, туберкулезден болгаш каламырлыг арыглардан баш бурунгар камгаланын, таакпалаар болгаш аргаарларын, витамин моөгүлөрдүн болуу чоруктуу хорамын илерден салбырларын көрүчүлөр улуг сонугураан.

Санитар музейинде көрүчүлөр узам-на солун болуп, мында чаа чүүлдер немешкип турар: кижинин организмдеги аныктык, ревматизмин, таакпалаашкылык болгаш аргалаашкылык хораларын дугайында схемалар; Уш-Белдир курортунун, Чагытай дыштанылга бажынынын макетта көргүскөн ончут диаграммалары; витамин моөгүлөрдүн болуу база байтынар.

П. ЧЕРКАШИН.

СОВЕТ ТУРГУЗУГ Сонгукчуларнын чагыгларын боттандырамы дээр

Март 5-те болуп өрткен чер-чер Советтеринге сонгудулар үеинде Барыш-Хемчинтин сонгукчулары районуну улетип болгаш нөдө ажил-агымын узам мыай күчүлүт көдүрөшкө, ажилчы чоннарын чагай амырларын денелени белдеринче утганган хей-хей чагыгларын боттарынын депутаттарыга бергенер.

Ол бугу чагыгларын район Советинин бирги сессиязы чөмөк чаа чугалаажып көргөш, оларын күүседип тазаны-биле элден хемчегин ажилдап кылган. Чонун културлуг амырларын денелени белдеринче утганган чагыгларын тазаны-биле Кызыл-Мажалык суурга алычлар бажынын болгаш уруглар салын ажилдаа бо чымын кадриер, ол суурга колбаса, чыгыш сускуннар кылыр черлерин, «Шекпээр», «Барлык» совхозтарын төштеринге пейзажыларын тудуп тургузары болгаш Ийгилак суурга азы-чөмүн магазинин ажалдары көрдүнгөн.

Кызыл-Мажалыкка 520, Ак-Доорука 280 олдурталып чаа школаларын, Акта малчынар бригадаларын эге школанын бажынарын тудура, район эмнегеленин чанынга туберкулез диспансеринин, Ак-Сы-Барлык, Биче-Тей суурларга эмнегел салбырларын, Дон-Терезин, Сарыг-Бел, Биче-Тей суурларга уруглар яслилерин чаа бажынарын тудуп тургузары төшөлөткөн.

Малчынарын амырлар-чуртталгазынын байдалын узам экижидерилге онза кичээлгил салдынын турар. «Барлык», «Шекпээр» совхозтар каймы-лаа 25—25, «Большевик» колхоз 10 чуртталга бажынарын кол-кол кыштагаларга тудуп тургускулар, Балбак хергелдин улетип болгаш азы-чөм бараннарын малчынарга «й-йде» чөмөш турар, оларнын ортузунга кино, концерт көргүзүлгелери, лекциялары, алеткедери доктаамал организациястар хемчеглерин ап чоруда берген.

хемчеглер алдынган, районуну малчынын кыштагалашкынын организацияты эртип, малдын чаш төдү менди камгалап алдынын турар. Совхозтарын болгаш «Большевик» колхозтун күүсине сазар малдын семитилгенин организацияларине кол кичээлгенин салыры база көрдүнгөн.

Чаксы тарылганы 8—10 ажил хуннеринде белк организацияты денелге эрттирип, суттат бугаларын бурун ажилдап турган, белк дуктуу чеди алды сонгукчуларын чагыгларында кирген. Бо сонугулар күүседип-биле хамыктын мурунда Барлыктын суттарында бугазынын тудуун ажилдаа бо чымын киреринче районун ажилчы чоннары улуг куженишкенин салыр ужурулаан.

Чуртталгычлыг черлерин аразында автомашина оруктарын экижидер хемчеглерин алыры. Чаа-Барлыктын, Ортаа-Шыравулактын, Аянгазынын сутларын көвүдөрүн чагыгларга база айткан. Районун иштинге чонун мыай-бээр аргыжар харылаанынын калбаманын барымдалашкан. Кызыл-Мажалык АТК-зы амы үеде чоруп турар автобустарга немей 40-40 олдуртун ийги автобусту тургузар болгаш Биче-Тей, Аянгазы, Эрги-Барлык, Хөндөлөн, Дон-Терезин суурларын аразында автобустарын неделде ийи каттап чорударын турумчулар хемчегин ап турар.

Сонгукчуларнын берген бугу чагыгларын амырларга боттандырамы чер-чер Советтеринин, оларнын депутаттарынын эи чугула сонугуларын күүседиринин аргаларын бисте бар. Сөөлү сонгудулар-биле бистин нөдө Советтеринин болгаш район Советинин депутаттарыга 226 кижи сонугкан. Советтерин доктаамал комиссияларыннын составында партия, советтин хей сазын активтери база кирген. Олар мынчангаш аажок улуг организациякчы күш болуп турар.

Депутат кижи бурду бодуну өртүгүн сонгукчуларыннын мурунча ажил-чорудулаанын дугайында өтчеттерин доктаамал кылып бербишкан, сонгукчуларын чагыгларын амырларга боттандырамы дээр иштиндеги демисежи хузуагелги. Мынчангаш бистин депутаттарымыс чеди чымын үшкү чымынын планын онаалгаларын челинчинин күүседип, партиянын XXII съездинде төдөшкү ужуражырыче ажилчы чоннарын кужун узам-на сырып организациястан туралар.

С. АРАПТАН.

РАЙПО БАШТААР ЧЕРИНГЕ ДААСКАН

Бай-Тайга районуну оларын моон сонугурап аш өскө-даа херексел-херекелчилер нинтиле улам-на быжыглардар садыгыда чон, олар-урумулур деп, хуучуларын дилеп-сугагалан кижилер хей болуп турар деп, эш Нуруунай чугалаан.

Хуралга санал берген өскө-даа хаучу нежигурамын Бай-Тайга районуну ажилында бар турар четпестерин илертөөр. Илагына садыгы надрларга эн-не шилиттинген, телентиг, гускай эртемниг кижилер херек дугайында онаалап айтып, бо тазаны-биле арга-хемчеглерин алдынын райпо баштаар черинге дааскан.

М. ОРУСПАН.

Тарылгага белеткел хожудан

Эрзин районуну колхозтары өрткен айдын төнчүзүн чеди язы-буру маркамды 26 тракторларын 18-ин, 15 саяларын чүгө 7-ин, язы-буру 20 айданынын 13-үн септен дооскан. Көзө ажил-агы машиналарынын септелгенин «Кызыл саялар», «Чаа орук» колхозтар кончут чөмөш чоруткан. Бо ийи колхозта 5 трактор база 5 саяка четче септелгенин турар.

Районда нинти-биле 1209 центнер үезин четпес. «Коммунизмге өркү» колхозта четпес үезин—497 центнер. Тарылга шилун чөмшканын-биле хандылар ажаа чогур негелдешкен чедир тургустунулаан. «Чаа орук» колхозту хону бригадаларын бригадир И. Тамчай — 1050 тонна өдөкти тарылга шөлүгө төккөн бис — деп чугалаан. А херек кырында хонду көргө, чүгө 300 тонна өдөк төкүнгөн болган. Бо дээр, күрүнен, хей-нинтини меселен бак чоруктур. Мындыг байдал-биле эптежип туруп болбас.

Тес-Хем СТС (директору эш Дмитриев) «Мөрөн», «Чаа орук» колхозтарын чамдык тракторларын мартиг төнчүзүн чедир септен дооспайн турган. Септен тракторлары СТС-тин девискээрлерден үмөйи турган-ла дордан урели бээр чүдлөрдү бар. Колхозтарда септелгенин шынары куду.

Бо чымын районуну тарылга шөлү өрткөк чыга улур 45 хуу, к-дурга тарылгазы 2 каттап көвүдээр. Идым турбуже, тарылгага белеткелдиг ужуражырын хемчеглерин четпес чоруп келген. Артегелдер кукуруза тарыл өстүрер зөөнарнын тургусса-лаа, белеткелдер тазаны-биле орта кылдынган ажилдар барык өзөш. СЭКП райкомуну бюрөзу эч кыска үеде белеткелдерин доозарын шигитирезин болгаш практиктиг хемчеглерин ап турар. Колхозтарын баштаар черлерин, партия эге организациячылары мынчанга чедир чакса белеткел ажилын дык четпес организациястап келген деп чүвени демделгээр херек.

Т. БЕГЗИ.

СОВЕТ ЧАЗАК ТӨЛЭЭЛЕРИ СЕНЕГАЛДА

ДАКАР. (СЭТА). Чурттун хамаарышпас чорун алганында бээр бир чыл болган оюнун байырлыгы киржири-биле мында челе берген болуну залчыларын Сенегал Республиканын найсылазы эвилеп өзү-биле хузуап ап турар. «ИЛ—18» самолёт-биле совет чазак төлээлери челе берген.

Төлээлеринын баштыны. ССРЗ-нин Дээди Советинин Эмилдин Советинин Бюджет комиссиязынын даргазы, Украин ССР-нин Министрлер Чөвүлелин Даргазынын бирги оралакчысы И. С. Сенин аэродромга меделел кылып, совет улустун болгаш чазактын, а ол шыкшан ССРЗ-нин Министрлер Чөвүлелин Даргазы Н. С. Хрущевтун чедирген байырын сенегал улуска, чазакка болгаш республиканын президентинге дамчыдып берген. Совет улус болгаш Совет Эмилелинин чааа хосталгага ынанышлыг сенегал улусту сагыш сеткилдин ханызында хундулуп керип, бодуну хамаарышпас чорун быжыгларынга улуг чөмшикчилерин чеди алдынын бугу сагыш сеткилден анза нүзеп турар деп И. С. Сенин чугалаан.

Совет чазак төлээлеринын премьер-министр Мамаду Диа хузуап алган. Совет төлээлери юстиция министри, Сенегалдын хей-нинти болгаш политиктиг нескү амылданчызы Габриэль Д'Арбусье чорашан.

Алдын холдарлыглар

Сталинск. Кузнецкий металлургия комбинатынын бирги мартер цехинин коллективни хей чаа эгелешкенин кылганы-биле алдаржаан. Мынчангаш коммунист күш-ажымдык цехи деп атты бугу дүрүлгө черинге бир-ле дугаарында анза тымыскан. Эрткен чыл дургузунда оон экижидерилг чил муң-муң тонна демисерин пландан ажыр бүдүргөн. Суугу-

нуд бир дөрбөлчү метринге онааштыр каң экижидерилгенин кудушкуну цехке ортума-биле 10,25 тонна болган. Ол дээрге чуртта мартер сутугаларын иштинде аң хей көргүзүлдү. Амы үеде комбинаттыг бугу коллектив коммунист деп адаар эрге дээр демисежин турар. Бирги цехтин каң экижидерилгилерин ийги цехтин мартер-

чилерин мурнакчылар одуруун чегеринге дуулап турар. Мынчангаш металлургия СЭКП-нин XXII съездинин алдары дээр хузуагел ап турда, бирги мартер цехинин начальниги, Социалист Күш-ажымдын Мадыры, ССРЗ-нин Дээди Советинин Президиумуну кижигуу Михаил Семенович Привалов—дээди мергезжидиг ажилчынарга «Алдын

холдар мастери» деп атты тымысшылаан, дык бол деп санал кирген.

Кузнецкий комбинат чаа тудууну турар үеде М. М. Привалов фабрика-завод өөредилгенин учунашкенин өрөнип турган. Ол боду тууга кирешкен, оон соонда комбинат ажилдап кирген, бугу-чаргык чылдыг дургузунда дуулажычкан кай экижидерилгенин чедир депшөө. Эш Привалов 23-ле харында мастер апарган.

М. Привалов каң экижидерилгенин ажил-амыралын кончут эки билди. Ол 46 харлыг, ынчалза-даа оон 30-ин Кузнецкий комбинаттыга ажилдап келген. Ол мартер цехинде кайгы-амыктыг кижилер дык хей. Мынчангаш цех начальниги оларын көрүп турган, «Алдын холдар мастери» деп хундулут ат-биле эң дээр ажилчынарын демделгээр деп чүвени бодой берген.

Дажагалаар машинанын башкарычы В. Олямовский, каң экижидерилгилерин М. Салоноту болгаш С. Баянты база өскө-даа металлургия боттарынын хузуагелеринин өзүлүт мастери деп болур.

Чурукта (солгай тазанында эгелеш): М. М. Салонот, М. М. Привалов, Кузнецк комбинатынын хончун ажилдакчызы улуг мастер И. Г. Могилаев, В. А. Олямовский болгаш С. С. Баян олар-дыр.

Фото В. Вайтконнуу. СЭТА-нын фотоаппараты.

САЛГАКЧЫ ЧАЗАНЫКЧЫ

Эпитг болгаш тудунгур холдар-нын алаанга хаарымын чидг бини калбак манза ышту дескилей «чылган» чоруп турду. Сактырга чазаныкчынын шевер холдары эвес, а хаарымы боду чоруп турганмы. Ужен хире харыг чазаныкчы бистин кожжузан келген-инисти эскерип калып, хаарымы-дарнын ара соксай берди.

Ол болза «УТКА 25 чылы» совхозтун Ак-Туруг фермасынын чазаныкчы Сайын-Белек Хураган-оол Монгушович болду. Оон адызы суралгы дарган болгаш чазаныкчы чораан. Адызынын кайгамчык уран-шевер холдары-биле соп, чазан каан эдилелери бичин оолдун сонуургалым чаа-гаар-ла хаара тудуп чораан. Чамдыкта адызынын херекселерин бдууу ап алгаш, кандыг-бир чү-вени соп азы чазан кааптар тур-ган.

— Кажан кандыг-бир чүвени дүрү-хевирин шору чазан каары-мга, ачам мени мактааш, ула-ман өөрдүн эгелээр турган. Ол орта сеткилан аажок өөрүр турган—деп, Сайын-Белек сактып чугаалады. Шынап-ла, адызынын огулуна салдары, өөрдүн оон мергежини уруг дуадым бол-ганы билдингир.

1954 чыла ол Совет Армияны албаныдан чынып кел-ле, колхоз-туу чазаныкта ажылныга катан кире берген. А 1956 чыла Кызыл чыл хуусаалыг тудуг куру-зунга ол эки өөргөн. Өөрдиле соондан бер көлхозтуга үргүлү чазанып келген. Бо аразында Хураган-оол Монгушовичтин чазан чүдүдөрүн, тутуп кылган бажы-нарын шутузуу салаа басып са-наары берге.

Чүгүлө 1960 чыла оон кылган чүдүдөрүн ап көрөөлөрин. 10 курт-талга бажынарынын, 5 мал ка-жааларынын, кнотора, уругтар аякынын сонга рамаларын, эжик-терин чүмү-биле чазап берген.

Оон аныла бодунун чогадыкчы тынныгыр-биле бодоп кылган ийн кааттыг 7 шкафты часкаан чазан, албан чериниң 4 саныг уруг шкафтарын өөрү-биле дем-ежин кылган.

Оон хайгааралында ажылдап турар 18 харыг Солаан-оол ам шыраак чазаныкчыларын санын-га кирип турарын Хураган-оол Монгушович чоргаарал-биле чу-гаалап оларар.

Дүшкети чалсарда орук айы-биле оон бажыныга кире берди-вис. Шалаларын кылалты дозу-лааш, үзүктөп каан арыг-силег өрөөлдерде кырын эдил каан де-мур-оруннар, столдар, эгелера-лар. Стол кырында «Огонек», «Смена» деп журунарлар, «Шыл» болгаш еске-даа солунарың чаа номерлери чыдарлар.

Хураган-оол Монгушовичтин каалай Сүрүн огород бригаазы-нын муракчыларынын бирээзи. Ол үелде ол дүшкети ченин белет-кеп, кончуп шеверин кылдыр чазан шафтын баарына ажылдап турган. Ол болза шевер чазанык-чынын бодунун чазан алган шка-вы-дыр.

Эң кий арыг-силег чурталга амдырал дээш 1959 чыла ол-ла-ка калбарган социалистг ча-рыштын түнелинде алган Хундү-лек бижикти ханада рамалан каанын көрүп олурдуvus. Шевер чазаныкчынын ады контора ча-нында хундүлөл самбыразында бо-ла бижитине берген турар. Ол 1956 чылаан бээр колхоз баштаар чериниң кежигүрү турган.

М. ӨЛЧЕЙ-ООЛ,
Чурукта: чазаныкчы Х. Сайын-Белектин ыш хаарымылдан олу-рары.

Фото К. Чыкчигтин.

Өре-самчыгдал турбазын

(Редакцияга келген чагаалардан)

Хереглекчилер ниитилениң районнарга болуп эртилзең от-чөттүг хуралдарының дугайында бистин бижикчилеринистиң хөй-хөй чагааларын редакция алган. Бараан саарылгазын калбарып тургаш, ченунун хүн бүрү хереглекчилер хандырар талазы-биле райполарынын, сельполарының болгаш кездэ магазинериниң намчаар ажылдап келгенин, оларның амылында ам-даа улуг четпестериниң барын олар боттарының чагааларында бижигилзең.

Сут-Хөл райпозунга хамааржыр 19 саныг четкилеринден эрткен чылда чүгле беш саныг бараан саарылгазынын планын күүсеткен. Рай-позда өре-самчыгдалдар өвөөжөп, кызыларынын орнунга, харын улам өзүп көүдөң. Ол ышкаш, райпо-нун улуска бээр база албан, органи-зациялардан алыр өрелери бар бо-луп, чылдан чылге улашпышаан. Садыгжы кадрларны ажылга хүлээп алырда, оларның садыг ажылынга мергежилни, оон төлөптиг мезү-шү-нарын өөренип көрбейн турганын-дан чамдык садыгжылар ажылды хүлээп алгаш, үр-даа болбайн, өре-самчыгдалдыг үнүп тургулаан. Ин-чангаш районун ажыл-чорудулга-зында кол четпес чүдү болза, са-дыгжылар ортузунга кижизиндеге ажылын сула чорудуп келгенде болуп деп, бистин бижикчиwиc эш Н. Чырткапкан түнел бижэон.

Менгун-Тайга сельпозунун хуучур хуралынын дугайында Д. Очур, С. Донган, С. Ширап олар бижэон. Бодунун ажылынга мергежиң, садыг ажылынга ак-сеткилдиг ажылдап турарынын ол хуралга мактап алган. Мөген-Бүрөндө магазин эргелекчи эш Бүлүчү олор бараан саарылгазынын ай, квартал планы-нын долдур болгаш ажыр күүседип келгенер. Мугур-Аксы суурда библиотекка эргелекчи Саа Самбуу бодунун бот-идекейи-биле эртен чылдан бээр ийн муң ажыр рубль-дин номун садып тараткан.

Область төвүндөн ырак-узак Мөң-гун-Тайгага бараан аймаа ховар көзөп, малчынарын хереглекчилерин хандырбайн турарын бо авторлар бижип турар. Чижээ, бичин уруг-ларга хепти моон тып алыры берге. Бо черин ыш талазы-биле бойдус байлаанын ховарын барымдаалаш, ыштан кылган эт-херекселдерин — стол, сандай, шкаф, тумбочка, ко-мод болгаш өскелерин-даа кандыг-чон облотребсоюзтан неген турар.

— Бистин хоорайнын хуучулар хуралы шыгыш шүгүчүлелериниң ады-биле эртен — деп, Чадаана хоорайнын хуучулар хуралынын түнелин бижикчи эш С. Серин-оол бижэон.— Хоорайга эйт, сут, сар-жаг, длек чамдыкка үзүктелди тур-ган. Чамдык таварылгаларда садыг-жылар бар турган ыш-чем айман-чонга сатпайн турганын илерезин. Чижээ, райпо саладыга чыткан өзөөн хөй капустаны аш-чем ма-

газининиң садыгжылары өртөө эвөөш, орулга чок дөөш садарындай ойталзаң, а араганы садыгжылары-га олар кончуп күзөлдиглер. Садыгжы-ларның хөй кезин ажылынга хары-салга чок, төлөп чок кижилер бол-ганын, чүглө эртен чылдын иш-тинде 27 садыгжы ажылында ха-лашкан. Оон ужурунда, райпозда бүгү өре-самчыгдалдыг 46 хуузу Ча-даана хоорайда болуп турар.

Хуучулар хуралына санал бер-генериниң хөй нуруузу облотреб-союзтун талазындан бараан хууза-дамын шын эвес чорудуп турарын шүгүчүлээп, Раймакка өзөөн хөй көстөмнөр кирген, оларнын размери 54-тен өрү болган, ынчангаш олар саартымайн чыдып турар.

Улуг-Хемде «Улуг-Хая» совхозтун Эл-Бажы суурда кездэ магазин би-чин, бараан, аш-чем айман делетп салыр арга чок. Оон харазы-биле хереглекчи барааннарын маапа өзөөшти эккеп турар. Чаа магали-нин тудун эгелээр дугайында айт-ырыгы хуучулар райпо баштаар че-ринге чедир каш удаа тургузуу тур-ган. ыччала-даа ам-даа хемчек ал-байн турар. Бо дугайында эш М. Метшиш-оол бижэон.

Ол-ла районун «Х Улуг хурал» колхозтан Б. Багыт-оолдун бижээни болза, маапа болган хуучулар хура-лынга районун болгаш мында кед-дэ магазинин ажылдарынын дугайын чугаалашкан. Баян-Кол орту-мак школынын башкылары Баа-зан, Гришканев, ажыл-агый эргелек-чизи Саидка, колхозтун ногаа ажы-лынын бригадирин Донгак болгаш өс-кекел-даа яныз-бүрү үрүмек бараан-нарын садыкта үзүктелешкенин кө-рөп турарын, ылыгыга суурда чурт-тап турар интеллигентияны аш-чем-биле четпес хандырып турары-ның дугайын чугаалаанар.

Редакциядан: бо үстүндө чагаа-ларын авторлары болгаш еске-даа бижикчилер садыг ажылынга өре-самчыгдалдар турбас ужурулуг, ын-чангаш өртектери харылаар, са-дыгжы болуп ажылдар кижилери моон сонгаар шыны-биле шилип алыры облотребсоюзтун кадрлар кидизинден болгаш райпо баштаар черлеринден негезин. Хуучулары бо чөптү негелдерин хандырары — областкы садыг организациялары-ның ажылында кол соругуларын бирээзи. ыччангаш шиптир мын-дыг: өре-самчыгдал турбазын.

КЫЗЫЛ ХООРАЙДА

БИРГИ КВАРТАЛДА

Бай-Тайга районун ажыл-ишчи-лери бо чылдың бирги кварталында күрүнеге кездэ ажыл-агый продук-тулары белеткээр талазы-биле ал-ган социалистик хуузагазын ажыр күүсеткен. Чижээ, 750 центнер эйт садар планын 140 хуу, 250 центнер сут садар дөөнүн 136 хуу күүсеткен.

Бо талазы-биле «Тээли совхоз (директору эш Р. Далай-оол) эки ажылдаан. Чижээ, эйт садарынын 283 хуу, сутту—158 хуу күүсет-кен. «Малчынын» болгаш «Мур-накчынын» колхозчулары база ба-гай эвес ажылдаанын фактылар-кө-рүскен.

Б. САЛЧАН.

Чаа тудугларда

Бин-Хем районун «Кызыл тара-зын» колхозунун коммунист Сан-дыга баштагачан тудуг эвөөнуу На-рык-Хаан суурда тудуг амьдаларын дүрген темпирер-биле чорудуп ту-рар. Уруглар яспилерин, чурталга бажынарын, бараан силэдин тудуп эгелзэн. База бир эвөөн тайгада тудуг ыяны белеткен турар.

Школа чанының дуржулга участогуна ажил

Ийн иштинден 173 кижиги бирги чартык чылдын түнелинде ол өртеме багай демлектерди болгаш чүгле чамдык башкыларын өөренилгени школа чанынын участогунага ажыл-биле холбайтырбайн, кичээди өрөөн эрттирип турары-биле тай-ылдыраттырар. Току, Улуг-Хем, Бин-Хем, Эрон, Тес-Хем болгаш өс-ке-ла районнарын чамдык школа-ларында мынчага дээр аныяк натур-алистер бөлүмү организациялары-маань база-ла оларда биология баш-кыларының багай ажылын көрүзүп турар.

Ам сорулга чүд дие, школа чаны-ның дуржулга участоктарын СЭКП обкомунун чарааны конкорта көр-дүнгөн хемчөөлөргө чеди (орту-мак, сес чыл болгаш чеди чыл шко-ларында 2 гадан, а эге школарда 0,5 гадан эвөөш эвө) улагты-рары, анал өрөөликте дуржулгалыг амьдалдык улуг кичээлгеиңи салы-ры болур.

Конкорта көрүнгөн негелдени күүсөдир талазы-биле бистин чам-дык школарыныс школа чанынын дуржулга участоктарына белеткек амьдалдык чорудуп эгелзөөнөр. Чы-рык-Бажынын, Сарыг-Селтин, Тура-нын, Сут-Аксынын, Чадаанын №1 болгаш еске-даа школар чениш-дилге өөрүлгөни болгаш үрейле-нип белеткелди дөзүп турарлар.

Областын школары бо чылдын тараа, ногаа культуларынын ан-гыда кукуруза болгаш техниктиг культуларынын, ылыгыга чигир сөөк-лазын ол участоктарына тарынын планын турар.

Оон-биле калы чаксы амьдалдык белеткек школарынын хөй нуруу-зунда багай дөөнүн демлекээр чү-гула. Чижээ, Чадаанын № 2 орту-мак школарынын участогу мынчага дээр калжалатылган. Бин-Хем рай-онунун Сөөк школарынын удурут-чулары участоку суггарылга-биле хандырар хемчөөлөри чорутпайн турар.

Областын аныяк натуралистер станциязы (директору эш Фликоно-ва) школарын дуржулга участо-ктарына амьдалдык организацияга болгаш чорудулууга боттуг хуузын чедире талазы-биле хемчөөлөри ал-байн турар.

Өрөөликте амьдалдык улам сырый холбайтырар сорулга-биле школа чанынын участоктарына өө-редилге дуржулгалыг амьдалдык калбарып, оон чөгүрү негелдеге дүшүртүп, школарынын дирекция черлериниң, ол амьдалы үзүрүп ту-рар башкыларынын чүгүлө сорулгазы болур.

Б. ШИМИТ,

Облоновун инспектору.

Час нидин түлүүндө кирип кел-ген. Улавайн Кызыл хоорайның партияныга болгаш есерликтеринге ыштарын бургулери үнүлүп эгелээр. Ынчаарга «Коммунист» септелге-тудуг эргелелиниң пар-тиянынде чеченери шагда-ла эстүрүп эгелей берген. Есерликтер-ге тарып олуртуру-биле яныз-бүрү чечектерни ийн аажок улуг парник-терде эстүрүп турар.

Ол унуштерни ажаарында эштер М. Кузнецова, А. Панкратова, Н. Ульянова, Н. Кирилова болгаш өскелер-даа эки амьдал турарлар. Чурукта: Н. И. Ульянова чечек-тер эстүрер чедэ суггарылга кыл-ып тур.

Фотозу П. Стахневтуу.

Төтчеглекчирни сойгалап илередир

Черлик дигит амьтанарыны кам-галалы күшүлдерин, оларның төт-чеглекчилери-биле демиседи чүг-ле аныяр инспекциянызын амьдал-чылары чорудуп турар эвес, харын бо амьдал хөй-инистини кираалыг калбарган. Чижээ, эртен чылын адынырын доктааттыгачан чуруму каржымы-биле үрөп, кандыг-даа чөп-шээрде чөккэ эзөөрлер өдүргү-лөө, Тес-Хем райкукомун докта-зынын ордалыкчы турган Т. А. Хунданов, СЭС директору В. А. Жи-галов болгаш оларнын машиназын чөлаачылар чоразан Подгорнов олар-ны Тес-Хем районун Денин аттыг колхозуна Ч. Д. Далаа баштаан ко-хозчулар илереткеш, чогуур актын тургускан. Олар аныяр инспекция-зынын доктаалыңы багай хөй түнт-штрафты төлзөөнөр. Чаа-Халде милиция амьдалчызы О. Ооржак ийн эликтин өлүргөн Н. К. Дон-гак болгаш В. Донгак оларны илередип, протокоду тургускан. Чөпшөөлдө чөккө мынча өдүргөн Ф. В. Макаров аныяр инспекция-зынын штаттан дашкар инспектору Карпов ол-ла черинге туткан. Чөк-кө чаа областкы өрт камгалалынын амьдалчызы М. М. Бурков төтчег-лекчи бау-биле бир эликтин өлүргөн А. Соколов туткан, оон боозун болгаш дурум чөккө тыпкан тын-ыш хандырар, протокоду тургус-кан, аныяр инспекцияныга чору-дуп берген.

Оранын бойдус байлаан кам-галалыга идешейди кичирин тур-галарын саны бисте көүдөп турар. Төтчеглекчилер-биле демиседи шыгыш чорудурунда бистин сууг, прокуратура органыныс улуг черин эзээр ужурулуг. Олар төтчег-лекчилерни көзөмө харысалгазына кирип, оларның чедирен кога-радарын болгаш оларга салдыгачан штрафтарын төлөдип турар.

Чоокта чаа Чаа-Хөл районун улус суду сөөгү ийн чылдарын дургу-зунда 4 санынарын. 12 те-чүмал-лары, 2 эликтин, 1 морукту өлүр-гөн А. В. Пошектиң көзөмө херөөн көргөш, оон 6 ай иштинде эдил ча-заар күш-ажылга шалыңынын 15 хуузуң тыртылары-биле шипти-шаан, оон күрүнеге чедирген кога-ралы 1270 рубльди (чаа акша-би-ле) төлөдир кылдыр шиптирлөөн. Коппе-биле кад адымы чуруму үрөп, 7 те-чүмаларын төтчеглекчи бау-биле өлүргөн Ак-кыс Карато Ховалыгвичиниң 4 айда эдил чазаар күш-ажылга шалыңынын 15 хуузуң тыртылары-биле шиптишпаан, оон күрүнеге чедирген когаралы 700 рубльди (чаа акша-биле) төлөдир кылдыр шиптирлөөн.

Аныяр чурумуң урөкчилери-нин чедирген когаралын, оларга онааттыгачан штрафтарын чогуур өй-шанда төлөдир талазы-биле Чаа-Хөлдүн улус суду (шиптекчизи эш Агабан, күүскөч эш Болум) эки амьдал турар.

Индиг болза-да чамдык улус судулары төтчеглекчилер-биле демиседи кошканып, ол амьдалы ийги чөргөни херээ кылдыр көрүп турар таварылгалары чугалаайын барып турар. Эртен чылдың май айда То-жу районун Сымтыг-Хем кездэ Со-вөдник деискоринде чурттал, кайда-ла амьдалдык амьдал кылбайн турар П. И. Деметьев дөөн 2 буруну бодунун кара-турамы-биле өдүргөн. Оун аныяр инспекциязы 100 рубльге штрафтан болгаш кү-рүнеге чедирген когаралы—1000

Бистин Төзөң чуртувустуң эко-номиязын күчүзүн улам бедикте өндүрери дөөш бүрү совет кижилер чалгыс кижиги дег сырый каттыжып, коммунист күш-ажымын муракчы-лары деп хүндүлүгү ат дөө демисейип турар үелде, мынгыш амьдалдык хевир-биле чурттал, муракчы дешилгелге моондк болуп турар ийн-чалгыс кижилер-биле де-мисейип чек болганга чорудары—бүгү-инистин, хамактын мурунгу, суду, инстели органының херээ болур. Төтчеглекчилерни, аныяр чурумуң урөкчилерин сойгалап илередир ужурулуг.

Б. ТАГА,

М. ШУР-ООЛ.

Фото К. Чыкчигтин.

Кыштаглаашкын когаралдыг эртин турар

Баа-Хем районун «Тилелге» колхозунун мал кыштаглаашкыны когаралдыг эртин турар. Эртен чылдын ноябрыдан бо чылдың мар-ка чедир колхозка инитин-биле 220 ажыг баш мал өлгөн. Оон хөй кези мынныг болза мал болган.

Чыгаалык фермазында Ш. Попелев алышкыларын кадагында 190 молдургаларын 42-ин ол-ла үенин иштинде өлгөн. Мал амчилеринин тургускан актыларын ап көрөө, 3-ле молдурга зарылдан өлгөн бооп турар, а өскөн шунту ажаалда, дзырал багайында чүдөп өлгөн. Улуг-Ажыкта У. Сувактын каала-дында улуг инектерин байдалы ы-ка берге. Чалгыс февральда бешин оон 7 инек өлгөн. 20 ажыг инекти кижиги көдүрүп тургузар аварган. Ол-ла черде С. Ламбыктын шарыжыта-рында когарал база бар.

Ол черде ситен шагла-ла төнгөн, силос, саван-биле арган малдарын чөмтөш турар.

Шивинг фермазында комсомолчу эш Магдоравованын эргелекчилери эг-түктүрүг улавышкынын инек-терин байдалы чүдөн-даа дора. Мында өлгөн инектерин саны кө-

вүдзөн, а көдүрүп турар инектер өмжөжөк.

Малга мындыг улуг когаралдыг чыдаалымын чүдөлү? Эртен чылдын колхоз малга четир хемчөөлөдиг ситенин чүглө белеткеп албаан өс-ө-харын-даа өскөн ситенин чамдык-зын бөдүп албайн, черге чылдып лаапкан болгай. Колхозка ситен фев-ральда барык төшө берген. Малды саван-биле азырап турар, а силос бар-даа болза оон шынары күдү.

Колхоз баштаар чери (директору эш Зайцев), мал ажылынын түскүй өрөөнчилери кыштаглаашкынын өргөндөгүн тура боттуг, органи-зацияг хемчөөлөр албаанар. Бо кан-чар барган чор дөөш оон мөгүдөп эгелзөөнөр. Иччала-даа мал ажыл-дыкка улуг когарал таварышкан болгаш арган-дорган мал көүдөй бергенде, олар шүмчөгөн ужурунда байдалы эдил шыдаанар. Мал-дын өлүмү ам-даа улачытпай турар. Н. СРАТ-ООЛ.

КАРАНГЫ КУДУМЧУ

Хову-Аксы суурга эң-не баштай чартык чер бажынаар тургустуну-лаан. Ол бажынаарга түр чурттан тургаш тудуужулар культурулуг, чаа суурун тургузуу алганар. Баштай-гы чер бажынарын адуумчузун улус ычан «Бойай гора» деп азып алганар. Чер бажынаар ам барык шунту уурутаттыган, оларын ор-то «Подгорная» деп чаа кудумчу тургустунган. Иччала-даа чамдык улус оун амдыга чедир «Бойай го-ра» деп адышышаан. Олар кымнарыл ол?

Керосин салыныга баарга улус болгачок-ла «кажан керосин салып ап болуп ирги?» деп айтырар тур-рар. Оларын-биле чугаалажып көр-гө шунту-ла «Бойай гора» кудумчу-зунда бис дидирлер.

Комбинаттын суураарынын өске суурун чуртачкызы.

«ШЫННЫҢ» МАТЕРИАЛДАРЫНЫН ИЗИ-БИЛЕ

Мындыг эге-биле облотребсоюзтун Чагытай холде тудуп турар дыш-танылга бажынынын тудуу 2—3 чылдар иштинде үргүлүлзүн болза-да, дүмүгач чедир чалгыс-даа объект дозулбаанын, тудууларга кордуген херекликтерин хөй чарыгдаттынып келгенин илереткен, эш Н. Петровту корреспондентизмге марта үнелг «Шыны» парлаттыган.

Облотребсоюзтун баштаар чериниң релякыга амьдалканы-биле алыр-га, ул корреспондентизми баштаар черин хуралыга чугалашкан, про-рабтар Желтовын, Роговой оларны хуралга чогу-биле дыштанылга бажынынын тудуунун хуусаазын улуп, тудууга кордуген херектелер ажыр чарыгдаттынып турган. Облотребсоюзту тудуг контораны дүжүргөни-биле дыштанылга бажынынын тудуун «Тыва тудуг» трези чорудуп турар.

НАЙЫРАЛДЫГ ЧУРТТАРГА ССРЭ-НИН ДУЗАЛАМЧЫЗЫ

Индияга 26 бүдүрүлгелерни тутур

МОСКВА. (СЭТА). Индия 26 үлөтүр болгаш энергетиктик тутууларын Совет Эвилелинин детимчеи-биле тутур деп турар. ССРЭ-нин Министрлер Чөвүделенин даштым экономикалык харызаалар талазы-биле Күрүнө комитетинин СЭТА-нын корреспондентининге дынатканы болза, Индия Республиканын боттарып эгелгени үшкү беш чыл планынын үзүндү дүргүндө ол тутууларын кылган турар ужурут. Бу боту бүдүрүлгелер Индияны национал экономикаын улам ыңай быжылдыктарына эңгезе чүтүлдү дүргүндө чыныгы кирет. Оон аңгыда, Балхалинин металлургия заводуну күчүтүп келир беш чылдарын дүргүндө совет тускай эртемнигерин дузазы-биле чыда 2,5 миллион тонна кан эңдилер кылдыр угаггылары шиптиреттинген. Индияга үшкү беш чылды дүргүндө ажылгага киреде бүгү энергетиктик күчүлөрүн 30 ажыг хуузу болза Совет Эвилелинин дузазы-биле тутуу турар азы тутур деп турар электростанцияларга оонаажыр. Чуртта эң улуг, 400 муң киловатт күчүгү, одалга-биле ажылдыр электростанцияны Нейвеледе тутуу турар. Элеэ каш станцияларын, оон иштинде Бхакара хемини он талакы эринде 480 муң киловатт күчүгү гидроэлектростанцияны тутуу эртенде. Совет Эвилелинин дузазы-биле Гуджарат штатта чыл бүтүр 2 миллион тонна чиг нефтини ажылдып кылар заводту тутур деп турар.

Ранчи хоорайнын чогуунда совет төлөвилелди бугаар тутуу турар аар машина тутууну заводу металлургия үлөтүрүнө хергелээр деринги бугаар үчүдөр болур. Даг-шахта деригенини заводун тутуу турар, электерини аар деригенини бугаар заводту тутуу төлөвилелди. Мындыг деринги Индия даштым чурттардан ап турар болгаш. Совет тускай эртемнигер көмүр даш, ам аймаа болгаш индий үлөтүрүнүг өске-даа чамдык адырларын хөгжүдериңге база киржирлер.

Совет Эвилелинин дузаламчызы-биле

МОСКВА. (СЭТА). Амбони хоорайга технологту институту турарында болгаш анаа өөредилге чорудуганын организастаарында практиктик дузазы көргүзөр-биле болук совет тускай эртемнигер чокота ча Москвадан Индонезияга чорушкан. ССРЭ-нин Дээди болгаш ортумак тускай өөредилге министрликни орадакчызы М. А. Прокофьевич СЭТА-нын корреспондентининге дынатканын бугаар алдыга, Амбони институту чурттуг ажал-агылынын суду тутуу, үлөтүр байланташканы, аш-чем продуктуларын технологиязы, судно машиналарын болгаш механизмени ышкыш ыңдыг чүтүлдү адырларына тускай эртемнигерини үдөшин чоңун иштинде белеткээр болуңу сорулгага кылдыр салыш турар. Ук институтка бир муң студенттер өөренер болур. Эң-не таланттыг аныктар эртем-педагогтуг ажал-чорудуганы аспирантурага белеткеш ап болур.

Институтка өөредилге болгаш шипиелде ажалын чедишкениниг чорудуру-биле эргежөө чүтүлдү негетинер таарымчалыг байдалар тургустунар. Кол өөредилге багытында аңгыда амгы дериншик-биле чеспелген лаборатория багынын, а ол ышкыш өөредилге-бугаарге мастерскаяларын тутуура ботур турар. М. А. Прокофьевич оон ыңай чугаалааны болза, Бирмада, Вьетнамдын Демократтыг Республикасында, Гвинеяда, Индияда, Камбоджада, Могол Арат Республикада болгаш Филиппинде өөредилге чөлдери Совет Эвилелинин дузаламчызы-биле база тургузуу турар.

Ам бо үдө Рангунга технология институтуну тутуу дооступ турар. Бо чылда бешин оон 23 кафедларына бир муң ажыг анык бирмачыларын металлургия, химия, аш-чем болгаш үлөтүрүнүг өске-даа адырларына ажылдыр кылдыр белеткээр. Өөредилге болгаш эртем сорулгаларына ажылгаары-биле үш муң ажыг чаа тургузулгаларын, машиналарын болгаш приборларын ССРЭ-ден Рангунге чорушкан.

ССРЭ-нин Дээди болгаш ортумак тускай өөредилге министр-ствоу тускай кол-код эртемнигерини айлы-биле өөредилге планынын болгаш өөредилге чорудуганын организастаар талазы-биле өске-даа материалдарын чогааткан. Бирмань чазанын дилон бугаар совет профессорлар болгаш башкылар национал кадрларын белеткээр талазы-биле чаа яэди өөредилге черинге эргежөө чүтүлдү дузазы көргүзөр. Бо чылын январьда Гвинея Республиканын чааа Бонакриге политехниктиг институтун болгаш стадионуң тутууну төлөвилелди бадылаан, ол төлөвилелди гирвуоз чогадып кылган. Ол өөредилге черин 1500 студенттер өөренер кылдыр таарыштыр чогааткан болгаш 1963 чылда ажылгага кирер ужурут.

Ол чурттарда бистин дузаламчызы-биле тургузуу турар дээди өөредилге черлеринге деринги белеткээрлик ССРЭ-нин 200 ажыг үлөтүр бүдүрүлгелери, эртем-шипчилде албан черлери болгаш яэди өөредилге черлери киркип турар.

Кеннедин медеглели

НЬЮ-ПОРК. (СЭТА). АКШ-тын президентини Кеннеди Пам-Бичиге (Флорида штат) чорааш, парлагалга үдүрери-биле медеглел кылган.

Президентини медеглелинде чугаалааны болза: «Аңгы салгалга совет харында биске таарышпас чамдык чүдүлөр бар-даа болза, чугаалажышыкы-нарын кылып тургаш, нейтралдыг хамаарышпас Ляосту тургузуу-нарын овуңу тып болурунга идегели берип турар.

Хамыктын мурунда Ляоста амгы үдө чоруу турар тутуушкун-нарын соксадарын эргежөө чүтүлдү; бир авес сонургалдыг бүгү чазактар, оларын-биле кели Совет Эвилелинин чааа, ову чеди алыр дээш ботунуң салдарын ажылгаар чүве болза, ол чорук чеди алдынар боор деп болду турар бис.

Иго Динь Демнин

ХАНОИ. (СЭТА). «Муруну Вьетнамың хосталганы дээш демиселин национал фронтунда» кирип турар муруну-вьетнам үлөтүр ээлири болгаш садымжалар Иго Динь Демнин бугаар-чурумун дүжүренин чеди алдыр болгаш бо фронтга каттыкынар деп, Муруну Вьетнамын бүгү үлөтүр ээлирин болгаш садымжаларын кыйгырган.

«Хосталга» деп информат агенттеди ол үлөтүр ээлирини болгаш садымжаларың ажык чагаанын дамчыткан. Ол чагада чугаалаң турары: «Чүгө национал каттыккан чазакты тургузар чорук Муруну Вьетнамын улауңга хосталганы, азс-кежикти болгаш чекетелишкенин берип болур».

Маадырларга тураскаал

БУДАПЕШТ. (СЭТА). Венгр улус бодунуа чуртуу Совет Армиянын хостан хүнүндө бээр 16 чыл болгон оюн апрель 4-те демделген эртерген. Венгрияны хосталганы болгаш хамаарышпас чоруу дээш өлгөн маадырларын — совет дайынчыларын Будапештиде тураскаалыңга чекетери салган. Венгр болгаш совет туктар-биле шимзэн Хосталганын шөлүңе партияны болгаш ВУР-нуң чазанын удуртукчуларын, хай-нигитини көсүкү ажалдакчыларын, дипломаттыг төлөөлөр, Будапештинин муңмуң ажалы чоннары чыгып келген.

Марш аялганын ырладып турда, Иштван Доби болгаш Карой Киши — Венгр Улус Республиканын өмүзүңкелден, Янош Казар, Дьердь Марош — Венгриянын социалист ажалчыл партиянын Топ Комитетинден, Ференц Мювник, Антал Анро, Дьюла

Каллаң — революстуг ажалчыл-таарың чазактан чекетери салган. Венгрияны хосталганын 16 чыл оюнуң байырлалыңга киржири-биле келген совет төлөөлөр, Венгрияда совет элчи чери, чуртта даштым дипломаттыг корпусунын төлөөлөкчилери, Венгриянын ала-чурт улус фронтунуң Чөвүделди, Венгриянын профессилер Чөвүделди, ВУР-нуң чеспектиг күштери, Венгрияны девискээринде тур турар совет шериглерини команданылар, Венгрияны аныктарынын Коммунист эвилели болгаш Будапештинин хоорай Совет дечектери база салгылаан.

Кайгамчыктыг 40 чыл оюнга уткуштур

БУХАРЕСТ. (СЭТА). Румын Улус Республиканын ажалы чоннары бугу улустуң байырлалы — Румынаның Коммунист партиянын тургустан хүнүндө бээр 40 чыл болгаш оюнга күш-ажыктыг улуг тилегиңерди уткуштур чоруп орат. Ол кайгамчыктыг хүнге алдар болдурган социалист чарышка Бухарестинин машина тутуужулары, Тимишоаранын идик кылдыкчылары, Геларын шахтерлары, Питештиин демир орукчулары, Туруну-Мэгурелени тутуужулары кирген.

Румын ажалы чоннар боттарыңга алган хүлээлгелерин чедишкениң күсөйил турар. Кымылсыкка нефть тымыжынын нефтинчилери чүгө бектик шынарлыг нефтини берип, чидиринги улуу-биле кызырып турар. Хуңеэарканын металлургия комбинадының ийи турбина прокат станнаарың коллективтери плазын ажыр 16 муң тонна прокаты берген. Биказын цемент заводунуң ажалчыл чарыш чаа бекит ортурт цементини бүдүрени эгелзенир.

Румынияда часкы тарылга

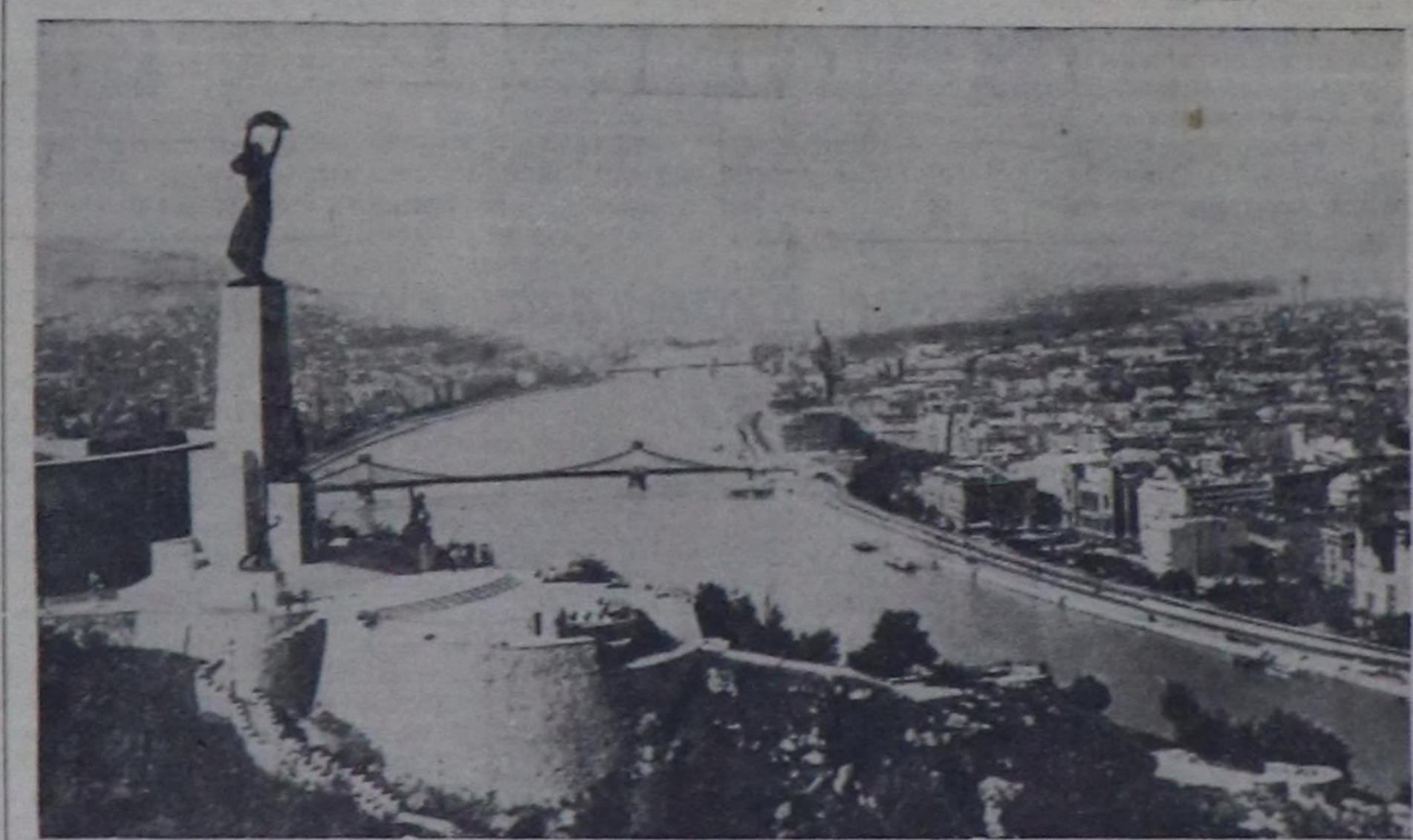
БУХАРЕСТ. (СЭТА). Румынанын областарынын хейи тургузуу эрте чазак тарыа культураларының тарылгазын дооскан. Ам бо үдө ховунуң ажал-ипчилери чигир сөйлөмүң болгаш тарымал тооруктуң тарылгазын чедишкениң чорудуу турар, кукуруза тарылгазын беле

деткел ажалды дооступ турар. Март 30-ге чедир чигир сөйлөмүң тарылга планын 64 хуу, тарымал тооруктуң — 58 хуу күсөткен. Кат-чымис мыштарың 8,200 гектарга, а виноградың — 1900 гектарга олуруткан.

Конг Лениң медеглели

ПЕКИН. (СЭТА). «Ляостун үнү» радионуң дындамыңга үнөзүлгөң, Синьхуа агенттелиңди дамчытканы болза: Ляостун национал шериг комитетиниң даргазы капитан Конг Ле АКШ-тың Оожум океада чеспектиг күштерини командалыкчызы Фелия үйрөнчүлериңи тергилекчицы Фуми Носовани-биле учурашканыңга холбоштыр медеглел кылган. Ол учуражышкынын сорулгазы чүд дээш, сагыш-сеткил ундаражканыңга таарыктыг турар үймөкчи шериглериңи сергедир, оон сонда оларны чаа шавар халлаашкени күткүүр болгаш сөөлү аар-берге аштарышкынарын түңнелинде дорайтаан

байдалды орталандырыр болуп турар. Патет-Ляонун дайынчы кезектери, Ляостун чеспектиг күштерин болгаш бугу улусту капитан Конг Ле Ляостун национал шериг комитетиниң мурунда серемчилеңди алындып, сырын каттыжарчыке болгаш дайынчы каттыг-даа халлаашкыны ойтуу шаварыңга белең болуруңе кыйгырган.

Венгр Улус Республиканын фашист эжелелден хосталганында 16 чыл болганың ою марттын 4-те болган. Чурукта: Венгрияны наймысалды — Будапешт хоорайнын ништи хевирин. СЭТА-нын фотохрониказы.

БҮҮРЭЗ ААРЫГ КИЖИЛЕРНИН ХҮН ЧУРУМУ БОЛГАШ ЧЕМНЕНИРИ

Дириг организмнерең болгаш оларны долгандыр турар бойду-тун аразында бүдүмелдер солчуушкунуң доктаамал чорутууну турары амдыралдың кол үндөшин ол болур. Организмге көзү турар чемиктиг бүдүмелдер келеткелер боттарыңа синиктирер алырлар. Оон-биле чергелештир ажалгатыны калкан бүдүмелдерин келеткелер ылап үндүрүп турар. Шап ол херек чок артычлары организмден өй-шаанда арылган чайдылары чугула. Чүгө дээш олар эмин-эртир мөңөңөңип чыгыш организмни хораян берип, азы аар аарыларын өөсүдүп-даа болдулар. Организмни херек чок болгаш хоралыг артычтыклардан хостаар талазы-биле дык улуг ажалдырын бүрүктер күсөйил турар.

Бүрүктер чөм хуулаурушкунуң артыкын продуктузу болур сидикти ылагылыр турарлар. Чамдыкка сүксезан кижжи суук чүдүлери хемчээлиңден хейи ижилтер таарычалар турар. Бичаңгаш бүрүктер чөм хуулаурушкунуң хоралыг артычларың ылагылыр турарыңдан аңгыда, хейи эртар көүдөң чымыган суук чүдүлери организмден база чигилди турар.

Иш-культура СПОРТ
БОЛГАШ
ЧАА СЕЗОНДА ЧАА ЧҮҮЛДЕР

Бо эрткен кыш наймысалга калган-даа бооп көрбөзүң-биле чымчак болгаш чыгып болган. Ааакчыларга база конькичлерге таарымчалыг авес байдалды таарыштыр-даа хол-биле ажык хемелээрлерин ол көчүг өрткөн. Олар кышты «түр сугга» белеккенгенер: Москва-хем кышын дош-биле шыптынып дооскан.

Ам хемелекчлерини мурунлаа харысалгалы үе келген: баштайгы чарыша чедир саныг неделалар артукан... Эрткен чылга боозарга ам бо сезонда хемелекчлерини нарын аргазың талазы-биле бүгү-эвилелдин болгаш делегейин хейи солун маргыдаалары болур. ССРЭ-нин Хемелекчилер спортунуң Федерациязының кол тренери, спорттуң алдарыг мастери С. Шереметьевин СЭТА-нын корреспондентининге чугаалааны болза:

«Ам болур сезонда чаа хей чүүлдери кирер. Чажээ, «сес кижини» база «чангыс кижини» хемелээриниң талазы-биле тускай күбөк дээш бир дугаар-ла маргылаажыр. Бо маргылаага — заводчуңдан олдактын командаларыңа чедир канды-даа командалар киржир. Оон чангыс-ла негелдеш болза: кижикчи бугузуу ылавыла бирги разралчы болуу ужурут. Бо күбөк дээш маргыдаа Эстониянын Парна хоорайыңга июнь бооп эртер.

Теннисчилер Пекинде

ПЕКИН. (СЭТА). Стол кырынын теннисиниң талазы-биле 26-гы делегей чемпионатында киржири-биле Куба Республиканын чыныгы командазы бир дугаарлаа мында чедер берген. Маргылаа апрельдин 5-тен 14-ке чедир бооп эртер.

ФОТО-КӨРГҮЗҮГ

МОСКВА. (СЭТА). Март 31-де Совет Армиянын Топ бажыңында «Чели чыл амдыралда» деп фото-делеге ажиттыган. ССРЭ-нин культура министрликни орадакчызы И. Н. Данилов делегейиниң ажал-ымыжымында совет чурттуң культуруң амдыралында ол болган өөрүшкүлүг болушкуну холбоштыр фото-журналистерге байыр чедирген.

ССРЭ-нин Журналистер эвилелинин баштаар черини секретары Д. И. Горюнов чымганарга байыр чедирген. Бодунуң байыр чедириниң бодунуң ажал-херөөңге ымыжылдыг, үрүтүчү-ле мобилизастаттыган, хун бүртүде үениң сеткил-сагышын бодунга кижиниң турар кижилерге — фото-репортёрларга ол холбоштурган.

Обласка АГААР-ВОЙДУСТУН байдалы

Кызылдың агаар шипчилээр чериниң медезин бугаар алдыга, бүгүн обласка булуттагылап каап турар-чашкын шолууг авес хун болур. Хат өй-тавында, барымы чүк улаанымышкының. Агаарың температу-разы: дагалыг черлерге — 7—12, чамыч черлерге — 2—7, а Кызылга — 2—4 градус чыгыт.

КИНОТЕАТРЛАРГА БӨГҮН

«ВЛКСМ-НИН 30 ЧЫЛЫ» (улул залга): «Даггаар эртен халымшкы» — 1.30, 7.30 шактарда; «Согур хогакымчү» — 11.30, 3.30, 5.30, 9.30 шактарда; «Бие залга»; «Аймактыг таварыла» — 4.30, 6.30, 8.30 шактарда. «КАА-ХЕМ»: урууларга программа — 10 шакта; «Капитан уруу» (делеге экранга) — 11.15, 1.15, 3.15 шактарда; «Дээрже сонга» — 5.15, 7.15, 9.15 шактарда. «ВОСТОК»: «Борск кырында булуттар» — 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

Областың киноэкраннына ИГО ДИНИ ДЕМНИН

РЕДАКЦИЈАНЫН АДРЕЗИ: Кызыл, Шетинкин кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторунуң 24-63, редакторун орадакчызының 35-24, пропаганда килдизиниң 23-54, харысалгалыг секретарының болгаш харысалгалыг дежурының 23-35, кезде ажал-агы, үлөтүр болгаш транспорт килдизиниң 25-38, партия-амдырал болгаш культура - амдырал килдизиниң 37-13, иштиги информация килдизиниң 20-60, чагаа болгаш совет тургузуг килдизиниң 21-27, литахыдакчыларың 22-64, бухгалтерияның 31-75, корректорларың 21-47. Солун вебейн барганда 32-75 телефонче долгаар.